

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ГРАМАТИКИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ГУМАНІСТИЧНОГО ПІДХОДУ

MODERN METHODS OF TEACHING ENGLISH GRAMMAR IN THE CONTEXT OF HUMANISTIC APPROACH

Стаття присвячена дуже важливій та актуальній проблемі підбору сучасних ефективних методів викладання англійської граматики у закладах вищої освіти (ЗВО) в контексті гуманістичного підходу.

У дослідженні особлива увага приділяється визначенню концепту «гуманістичний підхід», його сутності та переліку і опису основних сучасних методів навчання студентів англійської граматики, описуються принципи їхньої реалізації та роль під час професійної підготовки майбутніх фахівців.

На сучасному етапі розвитку освіти, необхідності пояснення великої кількості матеріалу, постає необхідність обирати новітні, ефективні способи донесення інформації, адже ресурс кожної людини сприймати інформацію є обмеженим. Слід зазначити, що ефективність засвоєння певного матеріалу, зокрема граматичного, обумовлюється мотивацією, котра оптимізує концентрацію уваги та працездатність. Підвищення мотивації відбувається за рахунок виконання цікавих видів діяльності для студентів.

Зважаючи на той факт, що сучасна освіта базується на студентоцентрованому, гуманістичному підході, сутність якого полягає у врахуванні індивідуальних особливостей кожного та зважаючи на те, що навчально-виховний процес ЗВО характеризується саме здобуттям знань та навичок, необхідних для виконання майбутніх професійних обов'язків, перед викладачем постає важливе питання пошуку оптимальних рішень для інтеграції вищевикладених аспектів під час викладання, зокрема англійської мови.

Як показує досвід, під час практичних занять з англійської мови, найбільша кількість проблем виникає у студентів саме з граматику, у зв'язку з чим, професорсько-викладацькому складу необхідно безперервно шукати нові способи заохочення, мотивації студентів до плідної співпраці, відпрацьовуючи граматичний матеріал не лише як конкретний аспект, а й інтегрувати його з усіма видами діяльності (читанням, слуханням, письмом, розмовою).

Для вирішення окресленого кола задач і підготовки конкурентоспроможного високоосвіченого фахівця будь-якої галузі, з високим рівнем володіння англійською мовою, пропонуємо застосовувати принципи індивідуалізованого навчання іноземній мові, застосовуючи сучасні методи та прийоми, зокрема під час викладання граматики.

Так, у даній статті описується поняття «гуманістичний підхід у навчанні», в його контексті надається перелік основних сучасних методів для ефективного викладання граматики англійської мови, надається їхня характеристика і приклади застосування під час практичних занять студентів

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету.

Дослідження проведене шляхом теоретичного аналізу психологічної, педагогічної та науково-методичної літератури за тематикою навчання англійської граматики студентів ЗВО не філологічних спеціальностей; досягнення оптимальних результатів у вивченні іноземної мови в контексті гуманістичного підходу.

Ключові слова: англійська граMATИКА, гуманістичний підхід, майбутні фахівці, навчально-виховний процес ЗВО, сучасні методи викладання.

The article is devoted to the crucial and topical problem of selecting modern effective methods of teaching English grammar at universities in the context of humanistic approach.

In the study, special attention is paid to the definition of the concept "humanistic approach", its essence and the list and description of the main modern methods of teaching students English grammar, the principles of their implementation and role in future specialists' professional training.

At the current stage of education development, the need to explain a large amount of material makes it necessary to choose the latest, effective ways of conveying information, because the personal resource to perceive information is limited. It should be noted that the effectiveness of learning certain material, in particular grammatical, is determined by motivation, which optimizes concentration and work capacity. Increase in motivation occurs due to the performance of interesting types of activities for students.

Taking into account the fact that modern education is based on a student-centered, humanistic approach, the essence of which is to take into account the individual characteristics of everyone, and taking into account the fact that the educational process of higher education institutions is characterized by the acquisition of knowledge and skills necessary for the performance of future professional duties, the teacher faces the important question of finding optimal solutions for the integration of the above-mentioned aspects during teaching, in particular English.

As experience shows, during practical English classes, students have the greatest number of problems with grammar, therefore, teaching staff must continuously look for new ways of encouraging and motivating students to fruitful cooperation, working out the grammatical material not only as a specific aspect, but also to integrate it into all types of activities (reading, listening, writing, speaking).

To solve the defined range of problems and prepare a competitive highly educated specialist of any field, with a high level of English language proficiency, we suggest applying the principles of individualized foreign language learning, using

УДК 811.111: 37.018.43.81'243.2
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/59.20>

Байбекова Л.О.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Пруднікова А.О.,
ст. викл. кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Птушка А.С.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

Язловицька О.В.,
канд. філол. наук,
доцент кафедри іноземних мов
Харківського національного
автомобільно-дорожнього університету

modern methods and techniques, in particular, while teaching grammar. Thus, this article describes the concept "humanistic approach in education", and, in its context, a list of the main modern methods for effective teaching of English grammar, their characteristics and examples of application during practical classes of students at Kharkiv National Automobile and Highway University are provided.

The research was conducted through a theoretical analysis of psychological, pedagogical, and scientific-methodical literature on the topics of teaching English grammar to students of non-philological higher education institutions; achieving optimal results in learning a foreign language in the context of humanistic approach. Key words: educational process at university, English grammar, future specialists, humanistic approach, modern teaching methods.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Відбір сучасних та ефективних методів викладання англійської граматики є необхідним для постійного покращення навчального процесу, підвищення результатів навчання та стимулювання мотивації студентів до вивчення мови.

Гуманістичний підхід концентрує увагу на індивідуальному розвитку студента, його потребах та інтересах. Однак, при викладанні англійської мови, зокрема граматики, може виникати складність в забезпеченні індивідуалізованого підходу через необхідність орієнтуватися на загальноприйнятті граматичні правила. Так, відбір та способи застосування ефективних методів викладання граматики, які б сприяли розвитку професійних здібностей студентів саме у контексті гуманістичного підходу є складним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідники Л. Лебедик та В. Стрельников присвячували свої дослідження впровадженню гуманістичного підходу в навчально-виховний процес ЗВО, досліджуючи його ефективність. С. Максимук і В. Ягупов приділяли особливу увагу пошуку шляхів оптимізації викладання англійської мови, зокрема граматики майбутнім фахівцям немовних спеціальностей, а проблемі вдосконалення шляхів викладання англійської граматики, поєднання інноваційних методів з традиційними було предметом досліджень О. Пометун, Дж. Шейлз та інших.

Такі науковці, як Н. Білан, Т. Гончаренко, Т. Мельникова та багато інших концентрували свої дослідження на добірці методів викладання англійської граматики студентам мовних і немовних спеціальностей в історичному контексті різних підходів до навчання.

Пошуком вирішення проблеми оптимізації процесу вивчення всіх аспектів англійської мови займалися І. Дичківська, Т. Мельникова, О. Пасічник та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на велику кількість досліджень щодо покращення процесу засвоєння англійської мови майбутніми фахівцями певних спеціальностей в контексті різних підходів до навчання, комплексне застосування конкретної добірки методів, які б сприяли практичній направленості навчально-виховного процесу з вивчення англійської мови, зокрема граматики, та під час

впровадження гуманістичного підходу у навчання є недостатньо дослідженою.

Мета статті – розглянути та схарактеризувати основні сучасні методи викладання англійської граматики студентам ЗВО в контексті гуманістичного підходу. Дана мета передбачає виконання таких завдань: розкриття поняття «гуманістичний підхід» та опису його особливостей; добірка основних сучасних методів викладання граматики англійської мови, їхня характеристика та приклади застосування.

Виклад основного матеріалу. Гуманістичний підхід у навчання базується на принципах гуманізму, які ставлять людину в центр освітнього процесу. Цей підхід робить акцент на індивідуальності учнів та студентів, їхніх потребах, інтересах та самореалізації. В основі гуманістичного підходу лежить переконання, що кожна людина має потенціал для особистісного зростання і розвитку [4].

Основні принципи гуманістичного підходу під час навчально-виховного процесу ЗВО включають:

- Індивідуалізацію: робиться акцент на індивідуальних потребах та рівні досягнень кожного студента. Викладачами створюється сприятлива атмосфера для розвитку унікальних здібностей кожного студента та стимулюється його самооцінка.
- Визнання цінності інтересів та досвіду студентів: реалізується шляхом активної участі студентів у навчальному процесі, а їхні інтереси, думки та досвід враховуються при плануванні та здійсненні навчальних активностей. Задача викладача – створювати стимулюючі умови для самовираження та самовдосконалення студентів.
- Активну роль студентів: наголошує на активній участі студентів у власному навчанні поза межами аудиторії. Вони виступають ініціаторами та організаторами свого освітнього процесу, вибирають завдання та методи, розв'язують проблеми, спілкуються та співпрацюють з іншими.
- Розвиток індивідуальності: спрямований на оптимізацію фізичного, емоційного, соціального та когнітивного аспектів особистості. Навчання спрямоване на самореалізацію, пізнання себе та розкриття потенціалу студента.
- Створення позитивної атмосфери та взаємодію: відбувається створення довірливого

середовища, в якому студенти відчують підтримку та можуть вільно висловлювати свої думки та почуття. Взаємодія між студентами та викладачем сприяє розвитку емпатії та толерантності [9; 10; 11].

У зв'язку з вищевикладеним та погоджуючись з С. Максимюком вважаємо, що гуманістичний підхід у навчанні сприяє глибокому засвоєнню знань, розвитку творчого мислення та впевненості студентів у власних силах. Він стимулює мотивацію до навчання та допомагає студентам стати активними, здатними до саморозвитку та самореалізації [5].

У контексті гуманістичного підходу, при викладанні англійської граматики використовуються різноманітні методи, які спрямовані на активну участь студентів, стимулюють їхню самостійність та розвивають комунікативні навички. Основними методами, які можуть бути використані у гуманістичному підході для викладання англійської граматики вважаємо:

- контекстуальне навчання;
- інтерактивні діалоги;
- рольові ігри;
- проєктне навчання тощо [8].

Наступним етапом нашого дослідження є детальна характеристика кожного з вищенаведених методів.

Так, *контекстуальне навчання* передбачає вивчення граматики у реальних комунікативних ситуаціях, в контексті повсякденного спілкування та текстів повсякденного характеру. Студенти мають використовувати граматичні структури, котрі вивчаються для висловлення своїх думок та ідей у практичних (спеціально змодельованих під час занять) ситуаціях.

Контекстуальне вивчення англійської граматики в університеті спрямоване на вивчення граматичних структур мови у контексті реальних комунікативних ситуацій. Основна мета – навчити студентів ефективно використовувати граматичні структури при розумінні та вирішенні комунікативних завдань професійного та загально-соціального характеру [1; 5].

У процесі контекстуального вивчення англійської граматики в університеті здебільшого застосовуються наступні практики:

1) Використання автентичних дидактичних матеріалів: опрацювання реальних текстів (статті, відеоматеріали, розмови, аудіозаписи тощо), де граматичні структури використовуються в контексті реальних ситуацій. Наприклад, використання діалогів з фільмів або відеоуроків для вивчення граматики. Ще одним прикладом завдання є прочитати статтю певної тематики та виділити в ній вживання конкретних граматичних структур, після чого розгорнуто обговорити її в контексті теми та власного досвіду, із вживанням граматичних структур, що вивчаються.

2) Виконання комунікативних завдань: студенти мають інтегрувати граматичні структури упевні комунікативні ситуації. Наприклад, скласти діалог, розіграти ситуацію або написати листа, де вони повинні використовувати певні граматичні конструкції.

3) Реальні розмовні практики: під час яких відбувається залучення студентів до групових дискусій, дебатів або ігор, де студенти використовують граматику для висловлювання своїх думок та доводів.

Впровадження контекстуального вивчення англійської мови може бути поділене на кілька етапів.

- Аналіз потреб:

Перший етап полягає в аналізі потреб студентів і визначенні цілей, які вони хочуть досягти через вивчення англійської мови (враховуючи гуманістичний підхід у навчанні) і інтеграції означених цілей з робочою програмою дисципліни. Це можуть бути покращення навичок розмовної мови, розуміння аутентичних текстів у поєднанні зі спеціалізованим вивченням мови для професійних цілей.

- Розробка контекстуальних завдань:

Наступним етапом є розробка контекстуальних завдань, які дозволяють студентам вивчати граматику англійської мови в реальних ситуаціях. Ці завдання повинні бути орієнтовані на практичне застосування мови і включати різні комунікативні навички, такі як говоріння, читання, письмо та слухання. Слід зазначити, що вищезазначені навички слід відточувати у двох контекстах: реальному професійному та загальному соціальному для досягнення оптимальних результатів.

- Використання автентичних матеріалів:

Контекстуальне вивчення граматики англійської мови передбачає використання автентичних матеріалів, таких як розмовні відео, аудіозаписи, статті, блоги тощо. Саме тому, при підготовці до занять, викладачеві необхідно якісно та ретельно здійснювати добірку матеріалів, котрі б надавали студентам змогу побачити, як мова використовується в реальних професійно-соціальних ситуаціях і контекстах.

- Інтерактивність і комунікативність:

Етапом закріплення представленого викладачем автентичного матеріалу, як зазначалося вище, є активна участь студентів, що стимулює їхні комунікативні навички. Інтерактивні вправи, рольові ігри, дискусії та співпраця сприяють розвитку вміння використовувати мову в реальних ситуаціях.

- Поступовий рівень складності:

Контекстуальне вивчення граматики англійської мови повинно прогресувати поступово, з початкових до більш складних завдань. Поступове збільшення рівня складності допоможе студентам поступово засвоювати нові граматичні

структури і лексику, розвивати навички і відчувати прогрес у вивченні мови.

- Використання мультимедіа:

Сучасні технології можуть бути потужним інструментом для контекстуального вивчення англійської мови. Мобільні додатки, онлайн-ресурси, вебінари та інші інтерактивні інструменти можуть допомогти студентам практикувати мову в реальних ситуаціях, отримувати зворотний зв'язок і вдосконалювати свої навички, здебільшого під час самостійного опрацювання матеріалу (виконання різнорівневих, самостійних, додаткових індивідуальних та домашніх завдань).

- Оцінювання:

Оцінювання досягнутих результатів є важливою складовою контекстуального вивчення. Відстеження успіхів студентів допоможе викладачеві визначити, наскільки ефективним є підхід контекстуального вивчення і внести необхідні корективи у навчальний процес.

Важливо зазначити, що впровадження контекстуального вивчення граматики англійської мови може відрізнитися залежно від конкретних освітніх програм, методик та ресурсів, які використовуються. Однак, загальні етапи, описані вище, можуть бути адаптованими викладачами при розробці плану впровадження контекстуального вивчення граматики.

Інтерактивні діалоги імплементують насамперед взаємодію студентів між собою та з викладачем, спілкуючись англійською мовою із вживанням певних граматичних структур, котрі використовуються для обговорення реальних тем, вирішення завдань та спільної побудови речень [3; 6; 7].

Застосування інтерактивних діалогів під час викладання англійської граматики в університеті є ефективним методом, що ситуативно може інтегруватися з контекстуальним навчанням і сприяє активному залученню студентів до процесу навчання та розвитку комунікативних навичок. За допомогою інтерактивних діалогів студенти можуть розігрувати діалоги на різні теми, такі як покупки, подорожі, робота, дозвілля тощо. Вони мають використовувати граматичні структури, наприклад, правильне вживання часових форм, питальних або заперечних конструкцій у своїх відповідях. Інтерактивні діалоги допомагають студентам розвивати навички слухання та розуміння англійського мовлення. Вони навчаються розрізняти граматичні структури та правильно сприймати висловлення співрозмовника.

Інтерактивні діалоги, на думку Т. Гончаренко, яку ми повністю розділяємо, дозволяють відпрацьовувати навички уважності: помічати та виправляти почуті граматичні помилки. Вони надають можливість навчатися на конкретних прикладах та отримувати зворотний зв'язок щодо вживання граматичних структур [2].

Погоджуючись з О. Пометун, вважаємо, що інтерактивні діалоги допомагають студентам поповнювати свій лексичний запас, використовуючи нові слова та вирази у контексті. Вони вчаться використовувати правильні граматичні структури для висловлювання різних ідей та концепцій [7].

Інтерактивні діалоги є важливою складовою частиною вивчення англійської граматики в університеті, оскільки вони сприяють активному залученню студентів та використанню граматики у реальних комунікативних ситуаціях.

Рольові ігри: мають на увазі виконання певних ролей у різних сценаріях та ситуаціях, де необхідно використовувати граматичні правила для комунікації. Як правило, застосування інтерактивних ігор не відбувається протягом всього заняття, а найчастіше відпрацювання граматичного матеріалу, що вивчається. [2; 8].

Використання рольових ігор під час навчання англійської граматики студентів університету стимулює активну участь студентів у процесі навчання, сприяє розвитку креативності та комунікативних навичок. Наприклад, студенти можуть розігрувати ситуації покупки товарів, де вони використовують граматичні структури, наприклад, умовні речення або неправильні дієслова.

Рольові ігри сприяють значному розвитку творчого мислення студентів, оскільки вони повинні втілювати різні ролі та придумувати ситуації, що вимагають застосування граматичних структур у відповідних контекстах.

Використання рольових ігор під час навчання англійської граматики сприяє активному залученню студентів, розвитку комунікативних навичок та практичному застосуванню граматичних структур у реальних ситуаціях.

Проектне навчання представляє собою опрацювання проектів, де студенти мають використовувати граматику для створення презентацій, плакатів, відео, письмових творів тощо. Цей метод також сприяє розвитку комунікативних навичок, креативності та глибокому засвоєнню граматичних структур [6; 10].

Погоджуючись з такими дослідниками, як: О. Пасічник, В. Ягупов та ін., вважаємо, що розвиток творчого мислення студентів реалізується завдяки можливості виказувати власне бачення певної теми, розробляти ідеї, вносити свої унікальні рішення. Це стимулює їхню творчість та активізує навчальний процес, при цьому, процес обговорення ідей сприяє розвитку комунікативних навичок. Наприклад, студентам пропонується працювати над проектом «Створення власного бренду», де вони детально розробляють бренд-концепцію, логотип, слоган, дизайн продукту тощо. Вони застосовують конкретні граматичні структури для опису та презентації свого бренду, наприклад,

ступені порівняння прикметників («*This is the best service ever*»), активно використовують прикметники та прислівники для підкреслення переваг свого продукту тощо.

Впровадження проектного навчання англійській мові, зокрема граматиці, відбувається за допомогою кількох етапів, які можна розглядати як загальну структуру процесу:

- Планування проекту:

На цьому етапі визначаються цілі та задачі проекту, а також збирається команда, яка буде впроваджувати проект.

- Підготовчий етап:

Проводиться вступна розмова між студентами та викладачем, під час якої пояснюється сутність проекту, викладач визначає очікувані результати та критерії оцінювання проектів.

- Вибір теми проекту:

Студенти під керівництвом викладача вибирають тему проекту, яка відповідає їхнім інтересам і потребам, а також навчальному плану.

- Планування проекту:

Студенти разом з викладачем розробляють детальний план проекту, включаючи добірку джерел інформації, методів дослідження та способів презентації результатів. При цьому, викладач надає допомогу студентам у структуруванні їхніх ідей та визначенні конкретних кроків для досягнення мети проекту.

- Відбір інформації та її обробка:

Студенти опрацьовують інформацію на обрану тему, використовуючи різноманітні джерела, такі як книги, Інтернет, інтерв'ю тощо – збирають і аналізують.

- Робота над проектом:

Студенти працюють над своїми проектами, застосовуючи знання з англійської мови, зокрема певних граматичних тем для створення презентацій, написання звітів, створення веб-сторінок або виконання інших завдань, які відповідають обраним методам презентації.

- Презентація проектів:

Студенти демонструють свої проекти, розповідають про свої дослідження, результати та висновки, активно використовуючи англійську мову для комунікації та публічного виступу.

- Оцінювання проектів:

Викладач та студенти оцінюють проекти на підставі визначених критеріїв. Оцінка може враховувати як якість мовлення, вірне вживання граматичних структур, оригінальність дослідження та творчість презентації.

- Рефлексія та обговорення:

Після завершення проектів проводиться обговорення результатів і досвіду, робляться висновки та виражаються думки щодо опрацьованих проектів та про проектний підхід до вивчення англійської мови, зокрема граматики в цілому.

Викладені вище етапи можуть варіюватися в залежності від конкретної методики викладання, потреб студентів та навчальних планів, але загальна структура впровадження проектного вивчення англійської мови, зокрема граматики, передбачає: планування, підготовку, роботу над проектом, презентацію, оцінювання та рефлексію.

Слід зазначити, що проектне навчання сприяє розвитку навичок колаборації та командної роботи. Студенти працюють у групах, спільно розробляють проект, обмінюються ідеями та виконують певні завдання. Це розвиває їхню вміння співпрацювати та комунікувати в англійській мові, а також навички лідерства та організації.

Проектне навчання також дозволяє студентам оцінювати свої досягнення та виконану роботу. Вони можуть самостійно аналізувати свій внесок у проект, виявляти свої сильні та слабкі сторони та розвивати навички самооцінки.

Застосування проектного навчання під час викладання граматики англійської мови в університеті сприяє більш активному та практичному освоєнню граматичних правил та структур. Воно розвиває комунікативні навички, творче мислення, співпрацю та самооцінку студентів.

Висновки. Оптимізація процесу вивчення граматичних структур студентами немовних спеціальностей потребує великої кількості зусиль, здебільшого докладених викладачем для добірки ефективних методів, що застосовуватимуться під час навчально-виховного процесу. Процес добірки методів введення та відпрацювання студентами граматичних структур обумовлюється гуманістичним підходом, що, на сучасному етапі розвитку освіти і науки, застосовується у ЗВО.

Так, на наше глибоке переконання, саме застосування таких сучасних методів викладання граматики англійської мови в контексті гуманістичного підходу, як: інтерактивні діалоги, контекстуальне навчання, рольові ігри, проектне навчання значно підвищить результати навчання та стимулює мотивацію студентів до вивчення мови.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Білан Н. Комунікативний метод навчання іноземних мов студентів немовних ВНЗ. *Молодь і ринок*. 2012. № 5. С. 149–153.
2. Гончаренко Т. Мотивація вивчення іноземної мови як соціальна функція освіти. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2010. № 4. С. 47–55.
3. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ : Академвидав, 2004. С. 338–339.
4. Лебедик Л. Принципи підготовки магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи». *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. Вип. 14. С. 165–170.
5. Максимюк С. П. Педагогіка вищої школи. Київ, 2005. 667 с.

6. Пасічник О. Сучасні технології навчання як засіб самореалізації студентів в освітньому середовищі ЗВО. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. 2019. Вип. 69. С. 162–166.

7. Поментун О. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Київ, 2002. 98 с.

8. Мельнікова Т. Сучасні методи викладання іноземних мов. *Лінгвістичні та лінгвокультурологічні аспекти навчання іноземних студентів у вищих навчальних закладах України* : матеріали

IV Всеукр. наук.-практ. конф., м. Дніпропетровськ, 24–25 квітня 2014 р. Дніпропетровськ, 2014. С. 57–59.

9. Стрельников В. Ю. Формування колективного суб'єкта у інтенсивному кооперативному навчанні майбутніх економістів. *Науковий вісник ПУЕТ*. 2012. № 6 (51). С. 200–205.

10. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ, 2002. 560 с.

11. Sheils J. *Communication in the modern language classroom*. Strasbourg, 1993. 250 p.